

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

23. märtsil 1937. a.

Nr. 3

VIIETEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, ⅙ lhk. Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
Pooles aastas „ 2.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tall. linna osak. nr. 609, E. Rahva- pangas nr. 991 ja Põllumeeste	Dokumentide kaotamise kuulu- tused 50 senti dokumendi pealt.
1923. aastak. „ —.50	keskpangas nr. 728.	
1924.—1935. a. à „ 2.50		

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

n 303

SISU:

Eesti keel kantseleides	Lhk. 35
Omavalitsused ja koolid	„ 38
Vallavalitsuste revideerimisel ilmnevatest puudustest	„ 42
Pensionikapitalimaksu arvutamine ja tasu- mine	„ 45
Õpilaste toitlustamine koolides vajab häda- pärasest ümberkorraldamist	„ 48
Kuulutusi	„ 34

Kuulutatakse

maksvusetaks:

1. Johannes Sireli hobusepass, väljaantud Võtikvere vallavalitsusest 10. detsembril 1920. a. nr. 339 all Johan Sireli nimele.
2. Adeele Jaani tr. Rotsildi isikutunnistus, väljaantud Sõmeru vallavalitsusest 10. dets. 1919. a. nr. 866 all.
3. Karl Pärliini hobusepass, väljaantud Võtikvere vallavalitsusest 17. detsembril 1920. a. nr. 683 all.
4. Karl Pärliini hobusepass, väljaantud Võtikvere vallavalitsusest 17. detsembril 1920. a. nr. 684 all.

Eesti Omavalitsuste ja Ühistegeteliste Asutuste Kindlustus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalitsused, pangad ja põllumajanduslikud ühised

**Suurem ja
edurikkam
koduma
kindlustusettevõte**

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 41.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Võrus
Viljandis, Pärnus, Tõrvas ja Kuressaares

Õppereisi Soome

korraldab Vallasekretäride Selts vallaametnikkudele käesoleva aasta juulikuu esimestel päevadel. Õppereis kestab umbes 2 päeva ja kaasa võivad sõita ka vallaametnikkude perekonnaliikmed. Õppereisist osa võtta soovijatel tuleb teatada Seltsi juhatuse liikmele H. Nurk'ile, Tallinnas, Koidu t. nr. 56—10, hiljemalt 1. juuniks 1937, sõitasoovija nimi, amet ja elukoht.

Eesti keel kantseleides.

Ed. Roos.

(Järg.)

Pöördsõnadest teevad üldiselt raskusi järgmised sõnapaarid: **asendama** ja **asetama**, **esindama** ja **esitama**, **etendama** ja **eden-dama**, **järgnema** ja **järeldama**, **käsitلهma** ja **käsitama**, **määratلهma** ja **kindlaks määrama**, **omama** ja **omandama**, **puuduma** ja **puutuma**, **tunnistama** ja **tunnustama**, **tõendama** ja **tõestama**.

Asendama ja **asetama**. Tarvitatakse teist esimese tähenduses: „vallasekretäri äraolekul **asetab** teda abi“; „... 6 kl. algkooli õpetajat **asetas**...“ Mõlemas näites on õige tarvitada sõna **asendama**. Sest: **asendama** tähendab — asemel olema, asemele panema (näit.: teda **asendas** seal vend = tema asemel oli seal vend; vanad liiprid **asendati** uutega = vanade liiprite asemele pandi uued), **asetama** tähendab — panema, seadma (näit. liiprid **asetati** kohale).

Etendama ja **edendama**. Need on sõnad, mille segiajamist oleks nagu raske uskuda, kuid ometi on võimalikud säärased vead, nagu: „kodukaunistamise aktsiooni **etendamine**“; „maksude maksmise **etendamine**“ s. Nende sõnade tähendused on järgmised: **etendama** — ette kandma, mängima (laval, näit. näidendit), **edendama** — edasi viima, arendama (seega: kodukaunistamise aktsiooni **edendamine**, virkus mõjub tööd **edendavalt**).

Esindama ja **esitama**. Veanäiteid: „valla esitajaks valiti“; „põllupidajaid **esitab**“; „valla esituskoguks on vallavolikogu“. Kuna **esitama** tähendab — ette kandma, ette panema (näit.: küsimusi **esitama**), siis see pöördsõna ei saa õige olla veanäiteina esitatud lauseis, seevastu on aga täiesti kohal sõna **esindama** — kellegi nimel või asemel esinema.

Järgnema ja **järelduma**. Protokolles **järelduma** asemel tavaliselt **järgnema**, ka kirjandeis pole pilt palju parem: „Sellest **järgneb**, et vallasekretär peab omama kutse“; „Eeltoodust **järgneb**, et vallasekretäri ülesanded on väga laialdased.“ See ei panegi eriti imestama, sest eks see viga ole üsna tavaline ka meie ajalehekeeles. Ometi on neil sõnadel kummalgi täiesti eri tähendus: **järgnema** (kellelegi, millelegi) — järgmisena tulema, järel(e) tulema või minema

(näit.: ööle **järgneb** päev); **järelduma** — järelduseks olema (seega: eeltoodust **järeldub**, et vallasekretäri...; kuid: eeltoodule **järgneb** nüüd küsimuse valgustus teisest küljest).

Käsitلهma ja **käsitama**. Viimast sõna ta õiges tähenduses üldiselt ei tarvitata, küll aga tähenduses **käsitلهma**. Näiteid: „**käsitades** vallasekretäride ülesandeid“; „Asudes antud küsimuse **käsitamisele**“. Neilgi pöördsõnadel on kummalgi oma kindel sisu: **käsitلهma** — arutama, tegemist tegema (seega: „**Käsitledes** vallasekretäride ülesandeid“; „Asudes antud küsimuse **käsitlemisele**“); **käsitama** — aru saama, mõistma; **rakendama** (näit.: minu **käsituse** järgi tuleb seda küsimust käsitلهda hoopis teisiti; tõlkimisel **käsitatakse** eeskätt sõnaraamatuid).

Määratلهma ja **kindlaks määrama**. Veanäiteid: „kus täpsalt **määritletud** tulude allikad ja kulutuste tegemine“; „Koolimaja koha **määritlemine**“; „seepärast on vallasekretäri **määritleda** ka“. Õige on kuju **määratلهma** (sõnast „määr“, gen. „määra“), mitte **määritlema**. Tähenduslikult on **määratلهma** võõrsõna „defineerima“ eesti vasteks, järelikult ei saa teda rakendada **kindlaks määrama** tähenduses. Nii siis: tulusid **kindlaks määrama**, kuid: sõna „tulu“ mõistet **määratلهma** (s. t. defineerima).

Omama ja **omandama**. Rakendatakse esimest teise tähenduses: „krundi **omamise** küsimus“; „vana maja **omamise** otsustamine“. Nähtavasti arvatakse, et **omama** on moodne sõna **omandama**-sõna tähenduses. See pole nii. Küll on sõnal **omama** võistlema, nimelt **evima**. Tuleb seepärast silmas pidada nende sõnade õiget tähendust: **omandama** — hankima, omanikuks saama (järelikult: „Krundi **omandamise** küsimus“; „vana maja **omandamise** otsustamine“); **omama** ehk **evima** — omanikuks olema, omaks pidama (vene ИМѢТЬ) (näit.: vallavanem **omab** kahte talu = vallavanemal on kaks talu; kuid: vallavanem **omandas** kaks talu, s. t. tal varem ei olnud, hiljuti ostis).

Puuduma ja **puutuma**. **Puuduma** — puudu olema, ära olema (näit.: on inimesi,

kel puuduvad elatusvõimalused; koosolekult puudusid pooled vallavolinikud); **puutama** — riivama, ühenduses olema (näit.: eks see tunne muret, kellesse asi puutub; mis puutub uue maja ehitamise, siis pole seda nii kerge teostada). Näiteid valest tarvitamisest protokolles: „mis puudub koolile kõrvalhoonete ehitamisese“; „mis puudub vallasekretäri muid ülesandeid“ (p. o.: „mis puutub... muisse ülesandesse“). Pandagu lisaks muule tähele, et **puutama**-sõna nõuab alati sisseütlevat käänat.

Tunnistama ja tunnustama. Näiteid vigasest tarvitamisest: „vallavalitsuse otsusega... on A. P. kandidatuur vastuvõetavaks tunnistatud“; „otsustati revisjoni komisjoni aruanne õigeks tunnistada“. Kõigis esitatud lausenäiteis (rääkimata muudest vigadest) tuleb **tunnistama** asendada sõnaga **tunnustama**. Sest **tunnistama** tähendab — mingit asjaolu avaldama, ütleva, tunnustajaks olema (näit.: esimene tunnustaja tunnistas süüaluse kahjuks; süü ülestunnistamine), **tunnustama** tähenduseks on — maksvaks pidama (seega: aruannet õigeks tunnustama, riigi iseseisvust tunnustama jne.).

Tõendama ja tõestama. Needki sõnad omavad kumbki eri tähendust: **tõendama** — tõeks osutama, näitama, et on tõsi; **tõestama** — õigeks tunnustama, kinnitama (näit. notari jne. juures). Järelikult ei saa öelda: „kohustada arvestama kulude tegemist tõestavate dokumentidega“; „isikut tõestavad dokumendid“.

Abisõnade alal ei tehta tavaliselt mingit tähenduslikku vahet sõnade **vahel**, **vahest** ja **vast vahel**, ka **ehk** ja **või** esinevad segamini, kusjuures **ehk** esineb **või** tähenduses. Täiesti paisatakse segi ka sõnad **järel**, **järgi** ja **järele**.

Näiteid: „Inimesed sõeluvad kantseleis vahest (p. o. vahel) hilisõhtuni“; „Viimased ülesanded vast (p. o. vahest) ei lase end tegevusharudena üksikasjalikult lahti arutada“; „Need oleks vast (p. o. vahest) tähtsamaid vallasekretäri ülesandeist; „on vallasekretäri poolt koostatud ehk (p. o. või) vähemalt kontrollitud“; „seaduste ehk (p. o. või) oma südame-tunnistuse järel (p. o. järgi ehk järele)“; „loeti ette sama nimekirja järel (p. o. järgi ehk järele)“; „Põhiseaduse § 75. järel (p. o. § 75 järgi ehk järele)“; „vallasekretär ei saa oma aega tarvitada oma tahtmise järel (p. o. järgi ehk järele)“.

Eespool-mainitud abisõnade tähendused on järgmised: **vahest** — võib-olla, ehk (näit.: vahest tulen täna); **vahel** — mõnikord; **vast** — alles, nüüdsama (näit.: vast tuli ning läks kohe; vastsündinu); **ehk** — seob sama tähendusega sõnu (näit.: kokku seadma ehk koostama; aastasada ehk sajand); **või** — ühendab eri tähendusega väljendeid (näit.: kas sina või tema; kas ostad hobuse või lehma?); **järel** — taga, pärast (näit.: viie minuti järel lubas tulla; kõndis tema järel, mitte ees; kõne järel tuleb laul); **järele** — kannule, üle, alles (näit.: moonavoor jõudis väeosale järele; ehitusrahadest jäi 100 krooni järele; kõik hävis tules, ainult pisut jäi järele); **järgi** — alusel, põhjal (näit.: seaduse järgi; oma tahtmise järgi toimima); **järgi** asemel võib tarvitada ka **järele**, s. t. mõlemale sõnale võib anda ühe ning sellesama tähenduse, kui nad väljendavad mõistet „alusel, põhjal“.

Eespool on riivatud sõnade tähenduse alalt neid vigu, mis esinevad korduvalt. Sellest sõltuvalt ning tingitult on ühtlasi selgitatud vigu põhjustavate sõnade õiget tähendust. Kõigi läbivaadatud materjalis esinevate vigade loendamine olekski võimatu. On ju neid nii rohkesti. Mõnevõrra täiendagu siiski pilti järgnev noping: „vallasekretär täidab oma töid heatahtlikkusega“ (p. o. heatahtmisega); igapäevane töö (p. o. igapäevane töö, vrd. mitmepäine vasikas); **päine** tuletub sõnast **pää**, **päevane** sõnast **päev**; ilmavaade, ilmasõda (p. o. maailmavaade, maailmasõda); „Lootuseks (p. o. lootusetuks) muutunud maksu võlgade“ (see viga esineb ühes protokollis järjekindlalt); „kirves olevat kaduma saanud (p. o. läinud) hooletuse läbi“; „kuulutas asjaarutamise lõpetamiseks“ (p. o. lõpetatuks); „algab (p. o. hakkab) südant puistama“; „Nüüdisaja vallasekretär peab olema seltskonnategelane“ (1); „kuna need aktsioonid on püstitatud meie rahva ja riigi tuleviku kindlustamiseks“ (**püstitama** tähendab — üles seadma, ehitama); „et koostada vastavaid aruandeid aktsioonide läbiviimise üle“ (p. o. kohta).

Lühendite tarvitamine.

Vallasekretäride keelelise lohakuse kujukamaid tõendeid on lühendite tarvitamine. Just lohakuse, mitte teadmatuse! Rida tavalise keele lühendeid esineb kõige lihtsamaiski väljaannetes. Ja kui peaksimegi eeldama, et

läbilõikeline vallasekretär ei loe kirjandust (mida on siiski raske uskuda!), siis ajalehte loeb ta veidi ikka. Kas jääb tal tõesti lugedes märkamata, kuidas kirjutatakse igapäevaseid lühendeid? Näib jäävat. Vallasekretärid peavad oma ametikohuseist sõltuvalt tutvuma teatavate seaduste ja määrustega. Neis esineb igas vähemalt kord „Riigi Teataja“ lühend, s. t. **RT** (seega ametlik lühend). Harva näeb aga protokolles seda lühendit, tavalised on ikka: R. T., RT., R. T, R/T, R/T.; sedasama võib ligikaudu kinnitada ka kirjandite kohta.

Peatutagu hetke muudegi lühendite esinduse juures. Sõna „number“ on lühendatud järgmiselt: „krundid Nr.Nr. 78 ja 92“; № (lisaks sageli veel N-tähest kaks horisontaaljoont läbi tõmmatud, mida siin trükitehnistelist põhjustel märkida ei saa); N (kahe horisontaaljoonega ristatud). Sõna „hektaar“ tavalised lühendid protokolles on: hekt. ja hektr., näit.: „mille suurus on 5 hekta“. Väljendit „ja nõnda edasi“ lühendatakse: j. n. e., kuid ka: j. n.e, jn. e. Sõna „kilomeeter“ lühendiks on harilikult klm., kuid ka km.; muudest lühenditest on silma puutunud: meeter — mtr., härra — hra. või hra, niinimetatud — n. n.

Käesoleva kirjutise raamid ei võimalda esitada lühendeid ulatuslikumal määral, kuid väikese põimiku esitamine on siiski vajaline. Sellesse põimikusse on võetud lühendid, mis võivad tarvis tulla niisugusegi lihtsa teksti juures, nagu on seda vallavolikogu-protokoll. Need lühendid on järgmised:

aadress — aadr.	kandidaat — kand.
algkool — algk.	kell — k., kl.
artikkel — art.	keskmiselt — keskm.
asundus — as.	kilogramm — kg
eksemplar — eks.	kilomeeter — km
endine — end.	kohustetäitja — kt.
enne lõunat — e. l.	korter — krt.
gramm — g	kõide — kd.
hektaar — ha	lehekülg — lk.
härra — hr.	liiter — l
jaam — jm.	lugupeetud (kirjas) — lp., lgp.
jagu — j.	lõige — lg.
ja järgnev(ad) — jj.	lühendatult — lüh.
ja mitmed teised — jmt.	maakond — mk.
ja muud — jm.	maantee — mnt.
ja muud seesugust — jms.	millimeeter — mm
ja nii (nõnda) edasi — jne.	muu seas — ms.
jaoskond — jaosk., jsk.	muud sellesarnast — mss.
ja teised — jt.	märkus — märk.
	niinimetatud (nõnda-

nimetatud) — nn.	ristitud — rist.
nimetatud — nim.	saatja — stj.
number — nr. (suure	sajand — saj.
tähega, s. t. Nr., ai-	see on — s. o.
nult lause või väl-	see tähendab — s. t.
jenduse alguses)	selle kuu päeval — skp.
näiteks — näit.	selle lehe talitus — slt.
osakond — osak.	sentimeeter — sm, cm
osauhing — o/ü. (ka	surund — surnd.
o.-ü.)	sündinud — sünd.
peab olema — p. o.	talu — tl.
(näit.: on tarvita-	telefon — tel.
tud lühendit Nr.	toimik — tmk.
kuid p. o. nr.)	tänav — tn., t.
peatükk — ptk.	uue kalendri järgi — ukj.
postagentuur — p.-ag.	vaata — vt.
postkast — pk.	vald — vd., v.
protokoll — prot.	vana kalendri järgi — vkj.
protsent — prots., %	veerg — vg.
punkt — p.	võrdle — vrd.
pärast lõunat — p. l.	
raamat — rmt.	
register — reg.	

Selles loetelus puuduvad päevade ja pühade lühendid ja mitmed muudki üldtarvitavad lühendid, seda põhjusel, et nende tarvitamises vaevalt võidakse teha vigu.

Asutiste, organisatsioonide, kuukirjade, ajalehete, seaduste jms. nimetused lühendatakse harilikult sel teel, et võetakse iga sõna (suur) algustäht ja liidetakse need ilma punktideta, näit.: Eesti Rahva Muuseum — **ERM**; Riigi Teataja Lisa — **RTL**; Kriminaalkohtupidamise seadustik — **KKS**. Ka lõpus jäetakse punkt ära. Punkti ei panda ka sel korral, kui selguse huvides võetakse lühendisse peale algustähtede muidki tähti (need aga märgitakse väikese tähega), näit.: Kriminaalseadustik — **KrS**; Eesti Kirjameeste Selts — **EKmS**; Tsiviilseadustik — **TsS**. Punkti ei jäeta kunagi ära vähese lühendamise korral, näit.: Viru Ajutine Maavalitsus — **Viru Aj. Maav.**

Järelilikult — kui vallasekretäril on vaja lühendada omal käel mõnd nimetust, siis selleks pole takistusi. Näit.: Viru Maavalitsuse Teataja — **ViMT**; Viljandi Maavalitsuse Teataja — **VIMT** (võib aga ka mõlema kohta tarvitada **VMT**, kui pole segimineku ohtu).

Kui lühend peab väljendama mitmust, siis ei või kunagi kirjutada lühendit kahekordselt (näit. krundid nr.nr. 78 ja 92), vaid ikka ühekordselt, kusjuures võib vajaduse korral tarvitada mitnuse tunnust „d“, näit.: lk-d 5—7. Ka märklühendeid ei kirjutata kahekordselt, mitte näit. §§ 62—70,

vaid § 62—70 (vajaduse korral: §-id 62—70).

Tavaliselt lühendile käändelõppu ei liideta. Mõnikord nõuab seda aga mõtteselgus. Võtame näiteks lause: „KrS¹⁾ on rahatrahvi asekaristusena ette nähtud arest“; kindlasti on selgem: „KrS-us on . . .“ Käändelõpu liitmisel on kaks võimalust: 1) liidetakse ainult käändelõpp (näit.: avaldati

RT-s; ilmus RTL-s²⁾); 2) liidetakse käändelõpp ühes tüvetäishäälikuga (näit.: leidub KrS-us; ka VÕS-us³⁾ on toodud lühendeid). Tüvetäishäälikut märkides tuleb silmas pidades, et täishäälik oleks lühendatud sõna tüvetäishäälik (raamat-sõna, gen. raamatu, tüvetäishäälik on -u, seega VÕS-us), mitte ükskõik missugune täishäälik (nagu näiteks VÕS-is), kuigi see tunduks sobiv olevat. (Järgneb.)

1) Kriminaalseadustik.

2) Riigi Teataja Lisa.

3) E. Muuk: Väike õigekeelsus-sõnaraamat.

Omavalitsused ja koolid.

V. Velner.

Omavalitsuste üheks tähtsamaks ülesandeks teiste laialdaste ülesannete seas on rahvahariduse korraldamine ja edendamine, eriti aga koolide ülalpidamine ja korraldamine.

Rahvahariduse edendamist tuleb pidada üheks tähtsamaks ülesandeks nii riigi kui ka omavalitsuste ülesannete hulgas. Selle eest hoolitsemine on õieti kaudselt oma riikliku iseolemise kindlustamine, kuna ilma kultuurse ja vaimse iseseisvusest on raske hoida rahval ja riigil ka oma poliitilist iseseisvust.

Kui kutsehariduslikke või ka kõrgemaid üldhariduslikke koole kasutavad ainult teatud hulk kodanikke ja nende lapsi, siis algkoolides käib läbi kogu meie rahva tulev põlv, kogu meie tulevane elanikkond.

Sellepärast on päris selge, et koolid kui asutused ning nende hooned, eriti aga veel algkoolid ja koolimajad, omavad suure tähtsuse meie riiklikus elus.

Koolide ülalpidajaiks on meil enamikus omavalitsused. Rõhuv enamus koole on omavalitsuste ülalpidamisel, kuna ainult mõned üksikud on korraldada ja ülal pidada kas eraasutustel, isikuil või riigil.

Ei saa salata, et riigi keskvoimule ja valitsusele langeb samuti suur osatähtsus kulude sarjas rahvahariduse peale õpetajate palkade maksmise, toetuste ja laenu andmise näol omavalitsustele jne. Kuid siiski on omavalitsustel kui koolide tegelikel ülalpidajail kanda suur osa neist kuludest, mis kulutatakse rahvahariduse peale koolide näol. Omavalitsuste kohustuste hulka kuulub koolimajade ehitamine ja korrashoid, samuti ka nende majanduslike kulude kandmine jne.

Kuivõrd suuri kulusid kannavad omavalitsused rahvahariduse ja koolide peale, seda näeme omavalitsuste kulude aruannetest.

Vallaomavalitsused kulutavad näiteks rahvahariduse peale umbes 30% kogu oma eelarvelistest kuludest. See on õieti jooksev kulu rahvahariduse ja koolide peale, mis omavalitsused kulutavad kui koolide ülalpidajad. Peale selle aga tulevad veel erakorralised kulud koolimajade ehituste ja kapitalremontide peale. Neid kulusid oli vallaomavalitsuste 1936/37. a. eelarvete kokkuvõtte järgi umbes 13% kogu eelarvete üldsummast. Sellega valdada kulud koolide ja hariduse peale moodustavad umbes 45% kogu eelarve üldsummast, sellega õieti ligi poole.

Ajutiste maavalitsuste kulud rahvahariduse ja koolide peale on palju vähemad, kuna aj. maavalitsuste ülalpidamisel ja korraldamisel on õieti ainult eriliiki koolid, nagu osa täienduskoole, kutsekoole jne.

Maavalitsuste kulud rahvahariduse peale eelarvete kokkuvõtete järgi olid umbes 7% kogu eelarve summast. Linna- ja aleviomavalitsuste kulude protsent sellevastu aga ulatub umbes samale tasemele, nagu seda võisime tähele panna valdadegi juures.

Kõigest sellest nähtub, et kulud rahvahariduse ja koolide peale koormavad suurelt omavalitsuste, eriti aga vallaomavalitsuste eelarveid.

Meie omavalitsuste sissetulekud pole aga kaugelki hiilgavad. Omavalitsuste sissetulekust käesoleval ajal moodustavad suurema osa tulud maksudest. Tulud omavalitsuste kapitalidest ja ettevõtetest suuremal osal omavalitsustel üldse puuduvad ja kus nad ongi, osutuvad täiesti tühisteks.

Omaavalitsuste maksusüsteem on tänapäevani lõplikult ümber korraldamata. Omaavalitsused on senini pidanud elama õieti peost suhu ja saanud korraldada hädavajalitselt ainult oma jooksvaid ülesandeid. Kaugemale ulatuvamad ja suuremad ülesanded on lükatud aasta-aastalt edasi tulevaste paremate aegade peale.

Kuid selliseid üritusi, nagu uute koolimajade ehitusi ja vanade kapitaalremonti ei saa aga lükata igalpool edasi aastakümneteks. Omariikluse päevil on enamik omaavalitsusi sunnitud olnud ehitama koolimaju puht laenude abil. Koolimajade ehituslaenu on saanud peamiselt riigi käest, milleks on loodud koolimajade ehitusfond, kuid kuna selle fondi summad on väga piiratud, on omaavalitsustel tihti tulnud teha laene ka erapankadest. Kuna erapankade laenuprotsent on aga selliste kapitalide investeerimiseks, nagu koolimajade ehitamine, ebanormaalselt kõrge, siis need laenu on osutunud paratamatult enamikule omaavalitsustele ülejõu käivaks. Kõige selle tagajärjel on paljud omaavalitsused sattunud raskesse seisukorda, kus nad ei ole suutnud isegi enam võlaprotsente tasuda, mille tõttu mõned omaavalitsused on pandud „hooldamise“ alla. Koolimajade ehitamise küsimus pole kaugeltki aga veel lõplikult lahendatud. Meil on suur osa koolimaju, millised pärit vene ajast ja ei vasta enam praeguse aja nõuetele. Need tulevad kas ümber ehitada või püstitada nende asemele täiesti uued. Koolimajade ehituspoliitika tuleb edaspidi talitada järjekindlamalt ja ettenägelikumalt.

Haridusministeerium on võtnudki viimase ajal selle küsimuse intensiivsemale käsitlemisele.

Ministeerium on otsustanud koostada ehituste kava, mis tuleks teostamisele lähema 9—10 aasta jooksul. Selle kava järgi järjestatakse koolid kolmele kolmaastakule 1936—1938, 1939—1941, ja 1942—1944, silmas pidades ehituse või ümberehituse hädavajalikkust.

Sellepärast Haridusministeerium pöördus oma ringkirjaga möödunud aasta kevadel kõigi maa- ja linnakoolivalitsuste poole, et viimased asuks kiires korras koolimajade seisukorra selgitamisele oma maakonnas ja esitaks haridusministeeriumile andmed nende koolimajade kohta, millised kuuluvad ehitamisele või ümberehitamisele nimetatud kolmel kolmaastakul, võttes arvesse ka koolid, millised asuvad küll üürimajades, kuid vajavad aga ruume.

Selle ringkirja mõte oli see, et saadud andmed ministeerium võtab kaalumisele tutvunedes tarbekorral seisukorraga ka koha peal, ning koostab saadud andmete põhjal vastava kava üle riigi, määrates kindlaks, millisel ajajärgul üks või teine ehitus või ümberehitus tuleb teostamisele.

Vastavad andmed koguti ja esitati ka maa- ja linna koolivalitsuse poolt Haridusministeeriumile. Nendest andmetest nähtub, et siin on tegemist vägagi suurte summadega. Nii näiteks Valgamaal tuleks esimesel kolmel aastal koolimajade ehitamiseks ja parandamiseks vaja teha omaavalitsustel laenu umbes 500.000 krooni. Peale selle tulevad siia aga juure arvata need summad, mis omaavalitsused ise suudavad ja saavad välja panna oma kapitalidest ja milliseid töid nad teostavad naturaalkohustuste, nagu küüdi korras jne.

Koolimajade ehitusfondi summad aga, kust peamiselt omaavalitsused koolimajade ehituseks laenu saavad, on hoopis väiksed. Need ei vasta kaugeltki tegelikele vajadustele ja nõuetele. Ning alati on see ülekoormatud nõudmistega omaavalitsuste poolt, kes on ootamas järge oma laenualvetele.

Kuna nähtavasti ministeeriumi poolt leiti, et raske on suurendada koolimajade ehitusfondi summe tasemeni, milline vastaks tegelikule vajadusele, katsutakse leida sealpool teisi abinõusid, et oma kava kuidagi teostada ja ellu rakendada.

Möödunud aasta lõpul ilmus vabariigi valitsuse poolt vastuvõetud uus koolimajade ehituslaenu fondi määrus, milles on läbi viidud põhimõtte, et omaavalitsustele antakse koolimajade ehitamiseks laenu ainult kuni 75% ehitatava koolimaja väärtusest, kusjuures sellest esimene osa — 40% antakse välja alles siis, kui omaavalitsus on muretsenud juba valmis materjali ja rajanud vundamenti.

See määrus on tingitud asiolust, et ei ole loomulik hakata ehitama koolimaja ainult laenuga ja selle töö lõpetamine osutub pärast omaavalitsusele raskeks. Ei tuleks loota ainult riigi toetusele ja abile, vaid omaavalitsused ise peaks ka leidma võimalusi vastavate reservide ja kapitalide kogumiseks.

Mõte on iseendast väga ilus ja otstarbekohane, kuid teine lugu on sellega, kuidas ta sobib praegusse olukorda.

Meie teame, et omaavalitsuste majanduslik kandejõud ja võimalused ei ole käesoleval ajajärgul kaugeltki hiilgavad. Võib täie kindlusega öelda, et enamikul omaavalitsustel ei ole käesoleval momendil üldse mingeid summe ega kapitale koolimajade ehitami-

seks. Ei ole ka eeldusi, et neid kapitale saaks koguda ligematel aastatel, arvesse võttes meie omavalitsuste praegusi tuluaallikaid üheltpoolt ning suuremaid kulusid ja ülesandeid teiselt poolt.

Uue korralduse hea siht ja mõte kaob selle kõige tagajärjel täiesti. Meie sattume vihma käest räästa alla. Kui senini üksikud omavalitsused said ja suutsid ehitada koolimaju veel riikliku laenuga, siis nüüd on olukord kujunenud selliseks, et tuleb üldse loobuda koolimajade ehitamise mõttest sel lihtsal põhjusel, et suurel osal omavalitsustel pole lihtsalt selleks summe ja puuduvad võimalused ka tulevikus nende summade kogumiseks, millega koolimajade ehitusmaterjali muretsemisele ning ehituseeltöödele asuda.

Selle kõige tagajärjel võib tekkida koolimajade ehitamispoliitikas teatud seisak. Kuid koolimajade ehitamisi ja kapitaalparandusi ei saa panna seisma kauemaks ajaks. See on üldriikliku tähtsusega küsimus ja see oleks patustamine meie noorsoo ja meie rahva tuleviku vastu. Sellepärast tuleb päris tõsiselt leida võimalusi omavalitsuste tulude suurendamiseks, et neil oleks võimalus koguda reservkapitale, millega asuda nende ülesannete täitmisele. Vastasel korral meie jääme oma hariduspoliitikas ja eriti koolide poliitikas seisma ja hakkame paratamatult minema tagaspidi.

Hiljuti ilmus Haridusministeeriumi koolivalitsuse poolt ringkiri kõigile maakoolivalitsustele, kus Haridusministeeriumi Koolivalitsus palub esitada 15. veebruariks k. a. andmeid valdade ja alevite majandusliku kandejõu kohta Haridusministeeriumi Koolivalitsuse eelmise ringkirja alusel koostatud algkoolimajade ehitamiskavade teostamise seisukohalt.

Ühtlasi juhitakse Haridusministeeriumi Koolivalitsuse poolt maakoolivalitsuse tähelepanu asiolule, et kuna koolimajade ehituslaenu fondi summad on piiratud, siis tuleb kooli ülalpidajail, s. o. omavalitsustel, püüda teostada ümber- või juurdeehitusi võimalikult täiesti omal kulul. Ka uute koolimajade püstitamisel tuleb kooli ülalpidajail leida võimalikult suuremaid summe kohalikest allikaist.

Nähtavasti ministeerium on leidnud, võttes kokku saadud andmed vajalistest ehitustest ja selleks vajalistest summadest, et nõudmised laenu järele omavalitsuste poolt koolimajade ehitusfondist on niivõrd suured, et ei ole võimalik sel teel teostada koolimajade süsteemikindlat välja- ja ümberehitust. Kuid

nagu kogutud andmetest nähtub Valgamaa osas, ei ole vallaomavalitsuste väljavaated koolimajade ehitamiseks või kapitaalseteks parandamiseks omal jõul kaugeltki roosilised. 19 Valgamaa vallast leidub ainult kaks valda, kes vajalisi ümberehitusi arvavad võivat teostada omal kulul. Ülejäänud 17 valda kas vajavad laenu terves ulatuses või osaliselt.

See olukord näitab, et ka selle uue moodusega, milline Haridusministeeriumi poolt kavatsatud, praeguse olukorra juures igatahes ei saa kaugemale.

Ja on ka selge, et praeguste vallaomavalitsuste tulude ja sissetulekute juures ei ole üldse mõeldav selliste suurte kapitalide ja reservide kogumine, nagu see on vajaline koolimajade ehitamiseks või remondiks. Igatahes praeguse olukorra juures jääb see ainult ilusaks kavatsuseks, millest kaugemale tegelike sammudeni ja reaalsete tulemusteni ei jõuta.

Minu arvates küsimuse otstarbekohaseks ja reaalseks lahendamiseks on ainult kaks moodust ja need on: kas 1) vallaomavalitsuste tulude ja sissetulekute suurendamine sellele tasemele, mis võimaldab neil koguda reserve ja kapitale, või 2) koolimajade ehitusfondi summade suurendamine nõuetava määrani keskvalitsuse poolt.

Vallaomavalitsuste tulude suurendamine ei ole kaugeltki kerge, vaid seotud suurte raskustega, kuna see on seoses maksude tõstmisega kodanikelt, mis omakorda tekitab nurinat. Kuid ükskord peab see küsimus siiski lahendatama kas nii või teisiti.

Omavalitsuste üheks tähtsamaks sissetulekuallikaks on maksud ja nendest kinnisvaramaks omab küllaltki suure tähtsuse. Kinnisvaramaksu määr enne kriisiaega oli 21 senti puhtakasurublalt. Kriisiajal see langes 15 sendile puhtakasurublalt ja tõusis automaatselt 1. jaan. 1936. a. 19 sendile puhtakasurublalt.

Võrreldes meie naaberriigi Lätiga, see maks ei ole kaugeltki kõrge. Lätis tuleb põllupidajal maksta kinnisvaramaksu riigile ja omavalitsusele kokku meie rahas umbes 80 senti puhtakasurublalt.

Kui meil arvestada põhikinnisvaramaksu juure lisakinnisvaramaks, tema ülemäär, s. o. 5 senti puhtakasurublalt ja veel 2 senti põllutöökoja heaks võetava maksu, siis saame kokku 26 senti puhtakasurublalt. See on ka ainult $\frac{1}{3}$ sellest, mida maksab läti põllumees oma tulundusmaalt maksuks. Teiseks, kuna elukallidus on paari viimase aasta jooksul tõusnud ligi 30%, siis on päris

selge, et krooni ostujõud praegusel momendil ei vasta kaugeltki sellele, mis ta oli mõni aasta tagasi. Kõigi esimesejärgu tarbeainete hinnad on tunduvalt tõusnud ja tõusnud on ka hinnas need ained, mida peavad ostma omavalitsused. Küttepuu on tõusnud ligi 50%, ehitusmaterjal, eriti aga plangud, lauad ja palgid, isegi kuni 100%. Samuti on tõusnud tööjõudude tasud.

Selle kõige tagajärjel on omavalitsuste väljaminekud tunduvalt suurenenud krooni nominaalväärtuses. Kuid ka omavalitsuste ülesanded on suurenenud ka üldiselt ja see asiolu on veelgi aidanud kaasa omaltpoolt väljaminekute suurenemisele. Maksud on jäänud aga samaks ja kroonide hulk maksudest on ikka sama, mis mõni aasta tagasi. Kõike eeltoodut aitab kinnitada omaltpoolt tekkinud olukord vallaomavalitsuste järgmise eelarveaasta eelarvete koostamisel. Kuna ainsaks ventiiliks ja väljapääsuabinõuks valdade tulude ja kulude tasakaalustamiseks on kõrgenenud isikumaksu ülemäär, siis on seda ka ohtralt hakatud kasutama. Kui möödunud aastal harva ulatus isikumaksu kõrgus ülemääraneni, s.o. 9 kroonini, siis eeloleval majandusaastal see paljudes valdades võib kahekordistuda. Ning paljud vallad ongi juba oma maksuülemäär määranud kuni 18 krooni peale. See isikumaksu tõstmine aitab ainult valdadel üle saada jooksvate ülesannete ja kohustuste täitmisest ning kaugeltki ei võimalda veel kapitalide ja reservide kogumist. Sellepärast on päris kindel, et peab olema ja jääma siiski riiklik laenufond, kust omavalitsused koolimajade ehitamiseks võivad saadal laenu — odavaprotsendilist ja pikaajalist. Ja selle fondi summad peavad vastama tegelikele vajadustele ning nõuetele.

Eeloleval kahel eelarve aastal tuleb valdadel veel suuri summe võtta eelarvesse koolide õppeabinõude muretsemiseks.

Nimelt anti Haridusministeeriumi poolt 1935. a. lõpul — Avalike algkoolide seadega ja õppeabinõudega varustamise määrus (RT 95 — 1935), milline näeb ette, et iga algkool peab olema varustatud vajalike seadete ja õppeabinõudega. Määruses on loetletud need õppeabinõud, milliste muretsemine omavalitsustele on kohuslik ja milliste hulk on minimaalne, mida iga kool peab omama. Kuid see minimaalne hulk on aga ka niivõrd suur, et nende muretsemine vallaomavalitsustele läheb küllaltki kulukaks. Määruse järgi algkoolid peavad vajalike õppeabinõudega olema varustatud hiljemalt 1. augustiks 1938. a.

Vastavalt sellele määrusele on ka haridusministeeriumi koolivalitsuse poolt maa-koolivalitsuste tähelepanu juhitud nimetatud määrusele ja palutud selle järgi valvata, et omavalitsused ka tegelikult määruse nõudeid täidaks.

Kuna määruse järgi õppeabinõud peavad muretsetud olema juba hiljemalt 1. aug. 1938. a., siis on koolide ülalpidajad kohustatud vajalised õppeabinõud jagama ära ja muretsema kahe eelarveaasta jooksul, s. o. 1937/38 ja 1938/39 jooksul.

Nende õppeabinõude ja seadete muretsemine ei ole aga kaugeltki kerge ja raskusteta. Pealegi on siin tegemist päris suurte summadega.

Näiteks Valgamaal tuleb Sangaste vallal, kus elanike arv umbes 3300 ja korralise eelarve üldsumma kr. 20.400, õppeabinõusid muretsema kolmele koolile kokku kahe aasta jooksul umbes 6.600 kr. eest. Aasta kohta see teeb välja 3.300 kr., ehk umbes 17% kogu eelarve üldsummast. Kui siia juure arvata veel koolide majanduslikud kulud, remont jne., peaks vald üle poole oma eelarvest kulutama ainult koolide peale. Loomulik, et see ei ole võimalik, kuna sel juhul teised ülesanded jääks kas hoopis teostatamata või saaks neid teostada puudulikult.

Ehk teine näide. Keeni vald, mille elanike arv 850, eelarve üldsummas umbes 5000 kr., peaks muretsema kahe aasta jooksul õppeabinõusid umbes 1500 kr. eest. Aasta kohta see teeb välja 15% kogu eelarve üldsummast. Eeltoodust selgub, et vaevast enamik valdu suudavad määruse nõuet täita täiel määral. Seda suudavad ehk ainult üksikud, kus juba varem on muretsetud enamik õppeabinõusid ehk kus reservid seda võimaldavad. Selliseid valdu on aga hoopis vähe, võib kindlasti öelda vaevast 10% kogu valdade üldarvust.

See määrus näitab järjekordselt kuivõrd vähe on keskvalitsused informeeritud kohalistest asjadest ja olukordadest ja kuidas üksikud ministeeriumid tegelevad täiesti omaette pidamata kontakti teistega.

Kui omavalitsused peaks kinni määruse tähest, siis tekib paratamatult olukord, kus nende teised ülesanded jäävad lohakusse, kas hoopis täitmata või täidetakse neid osaliselt ja see toob kaasa järelvalveasutiste rahulolematuse, nurina teiste ministeeriumide poolt, kelle ala omavalitsuste poolt jäetakse sööti.

Nii et vallaomavalitsused seisavad just kui mitme tule vahel. Tuleb arvestada mitmete ministeeriumidega, maavalitsusega

ühelt poolt ja teiselt poolt pidama silmas ka maksumaksjate huve ja võimeid ning hoolit-sedes selle eest, et liiga kõrged maksumää-rad kodanikele liiga ei teeks. Sellejuures kuuluvad maksumäärad veel majandusmi-nistri kinnitamisele ja sealtpoolt võidakse öelda, et olete maksud liiga kõrgeks krui-nud ja neid tuleb vähendada ja jälle on hä-das need vaesed vallaisad.

Omavalitsused on just kui vaeslapse osas. Kuna nad on kaugel keskkohast ja nende hä-dad ei ulatu alati sinna, siis ei panda neid ka tähele ega arvestata nendega nii, nagu see tõsiselt peaks olema. Kuid selline olukord pole lõpuks normaalne ega ole kasuks ei keskvalitsusele, omavalitsustele ega kogu meie kodanikkonnale.

Omavalitsused ja riigi keskvalitsus täida-vad üht ja sama sihti taotlemaid ülesandeid. Mõlemad teenivad ühtlaselt ja ühiselt meie riiki ja rahvast ja sellepärast tuleb võrdsest nende eest hoolitseda ja nende huvidega ar-vestada. Senine olukord nõuab parandamist ja võimalikult peatselt. See on nii omava-litsuste kui ka riigi huvides. Ja on päris sel-ge, et koolide korraldust ei saa läbi viia ai-nult määrustega ja korraldustega, mis ei ole

elujõulised ja ei vasta meie rahva ja omava-litsuste kandejõule. Omavalitsused ei ole ka fakiirid, kes võivad nõiduda välja varandusi ja teha võimatut. Koolide alal on palju veel teha. See tuleb teha ja tuleb teha järjekind-lalt ning kindla kava järgi. Kuid et seda kava teostada, on vajaline, et selleks oleks olemas vastavad eeldused ja alused. Rah-vaharidustöö, eriti aga koolide korraldus on niivõrd tähtis kogu meie omariikluse ja ise-seisvuse ning rahva tuleviku seisukohalt, et sellele tuleks pühendada rohkem tähelepanu. Sellele peaks rohkem toodama ka ohvreid nii riigi, omavalitsuste kui ka üksikute kodanik-kude poolt. Sellejuures ei peaks piiratama ja kärpima riigi poolt antavaid krediite, sa-muti ka omavalitsuste eelarvetes summe, kui selleks on võimalusi, kuid samal ajal ei võiks ka maksumaksjad kodanikud tõsta nurinat ja hädakisa, kui nad peavad maksma mõni kroon rohkem maksu, et korraldada koole ja edendada rahvaharidust.

Rahvahariduse ja koolide peale pandud kapital, kui see on juhitud kindlalt ja õigelt, investeerib end alati ja selle töö eest on tä-nulikud käesolevale põlvele meie tulevased põlvned.

Vallavalitsuste revideerimisel ilmnevatest puudustest.

A. Siim.

(Järg.)

Perekonnaseisuameti ala.

Perekonnaseisu seadus (RT 191/192 — 1925) pani vallasekretäridele laiaulatuslikke ülesandeid. Nende täitmine sünnitas alul mõ-nelegi raskusi, kuna see ala oli täiesti võõras. Aga ka praegugi ilmneb perekonnaseisu alal rida puudusi, mille juures peatume allpool.

Sünni registreerimise teadaandeid võe-takse vastu kõrvaliselt isikult, ilma et püü-taks selgitada, kas vanema mitteilmumise põhjused on tungivad. Perekonnaseisu seaduse § 30 järgi võib sünniteadaannet küll esitada kõrvaline isik, kuid seda ainult äär-misel juhul ja alati ühe tunnistaja juuresole-kul. Vallalapse sünniakti kantakse andmed lapse isa kohta lapse ema avalduse põhjal. Seda võib aga teha ainult siis, kui lapse isa isiklikult ilmub ja lapse omaks tunnistab (Perek. s. sead. § 31), kusjuures siiski lapse perekonnanimeks ei või registreerida vallas-isa perekonnanime. Sünnide registreerimisel tuleb vastsündinu vanemate andmeid

võtta ainult dokumentaalsete tõenduste jär-gi, kuna suulised ütelused ja perekonnaseisu-ametniku enda teadmised mõne juhu kohta jäägu tahaplaanile. Üks perekonnaseisu-ametnik registreeris isiklike teadmiste najal abielunaise A lapse isaks abielumehe B, kuigi neil mõlemail abikaasad elavad ja A-l oma mehega juba varemalt olnud 5 last ja B-l oma naisega 7 last. Selline juhus on täitsa lubamatu.

Abieluaktide koostamisel jäetakse täit-mata nõue, et alaealise abiellumise puhul peab olema kirjalik nõusolek tema vanema-telt. Edasi on vää, et abieluakti tunnistuste lahtris märgitakse isikutunnistusi ja muid teise järgu tähtsusega dokumente või jae-takse koguni dokumendid märkimata, kirju-tades selle asemel „kohalikud elanikud“ ja et abielluv naisisik lastakse aktile alla kirju-tada mehe perekonnanimega. Sünni- ja abi-eluaktide sagedasteks puudusteks on, et neis-se on sattunud vigu, olgu siis laste vanemate või abiellujate nimede kirjutamise viisis või

nende sünniaegades. See väide käib eriti suurema osa 1926 kuni 1929 aastal koostatud aktide kohta. Neis perekonnaseisuametites, kus ka hilisemad aktid on koostatud varemate aktide eeskujul, kanduvad ebaõiged andmed läbi kõigi aktiregistrite kuni viimase ajani. Lahkumineku dokumentidest on tulnud kalendriaja ebaõieti ümberarvutamist, kui ka sünni- või abielujuhtude registreeridialaskjate suulistest teadaannetest, kusjuures eriti vead sünniaegades ei piirdu ainult päevadega, vaid ulatuvad isegi kuudesse ja aastatesse. Olgu viga nii suur kui tahes, tulevad sellised aktid kõik parandada. Seda on otstarbekohane teha märkustega aktide äärtel, kuid see võib sündida ainult Siseministeeriumi igakordsel nõusolekul, kusjuures paranduste tegemise aluseks peavad olema meetrikadokumendid. Enne 1. det. 1927. a. koostatud sünni- ja abieluaktide juures näidatagu, ka laste vanemate resp. abiellujate perekonnaregistri kõite ja lehekülje number, kui neile hiljem on tulnud korraldada perekonnakirjad.

Surmaaktides jäetakse märkimata naisiku vallaspõlve perekonnanimi. RT 50 — 1935 avaldatud surmaregistri uue vormi kohaselt tuleb nüüd surmaaktides surnu vanuse asemel märkida surnu sünniaeg ja koht, millist nõuet seni on täitnud vaid üksikud perekonnaseisumetnikud.

Kõigi aktiregistrite ühisteks puudusteks on: et akte mõnel pool koostatakse lohaka käekirjaga, nende teised eksemplarid koostatakse hiljem; üleaarused trükitud sõnad jäetakse aktides läbi kriipsutatuna, aktide äärtele tehtavaid märkusi ei varustata nende tegemise aja ja perekonnaseisumetniku allkirjaga; tähestikus ei tehta vahet aastate kaupa, täiendava akti lehekülje numbrit ei märgita tähestikus algakti lehekülje numbri juures; perekonnanime või nime muutmise puhul jäetakse tähestik parandamata või kirjutatakse tähestikku uus perekonnanimi küll endise perekonnanime juurde, kuid juhul, kui uue perekonnanime algtäht on muutunud, ei kanta seda vastava tähe all tähestikku. Ka jäetakse aktid mitu kuud perekonnaregistrisse kandmata. Aktiregistrite juurde ei ole korraldatud lisatoimetusi ja vastavad dokumendid on paigutatud kas perekonnaseisumeti kirjavahetuse üldtoimikutesse või perekonnaregistri lisatoimetustesse. Perekonnaseisu sead. juhtn. § 87 juhatusel tulevad aga sünniregistri lisad (arstitunnistused, leitud vastsündinute kohta käivad protokollid, kirjad politseile sünnijuhtumite mitte õigel ajal registreerijate vastutusele võtmiseks, teistelt

perekonnaseisumetilt saadud teated sünniaktide kandmisest perekonnaregistrisse, Siseministeeriumile saadetud teadaannete teisedid aktide esimestele eksemplaridele tehtud märkustest jm.), surmaregistri lisad (arstitunnistused jm.) ja abieluregistri lisad (sooviavaldused, kuulutused, vaestelastekohtu tunnistused, vanemate nõusoleku avaldused jm.) koondada aktide järjekorras iga registri kohta eraldi lisatoimetusse.

Protokolliraamatus koostatakse üleaaruseid protokolle puuduvate andmete tõestamisest (vorm nr. 13 asemel), abiellumiste soovivaalduste vastuvõtmisest, kodanike vastutuselevõtmisest perekonnaseisumetniku korralduste mittetäitmisel puhul jne. Protokolle on vaja koostada ainult abielu sõlmimisest keeldumisel (Perek. s. sead. § 41), välismaal toimetatud eesti kodanikkude abielu maksvusetaks tunnistamise või lahutamise puhul (Perek. s. sead. § 51) ja vast ka mõne muu harukordse juhu kohta, mille jäädvustamiseks teisel teel pole võimalusi.

Perekonnaregistri pidamisel ilmneb puudusi:

1) isiku nimelahtris ei näidata kõiki tema perekonnanime või nime erikujusid ja naisikute vallaspõlve perekonnanimesid;

2) perekonnanimede või nimede muutmise puhul kriipsutatakse endised nimed läbi, või parandatakse uuteks samades sõnades, ilma et endised nimed asetataks parandamatult klambritesse ja neile juurde kirjutatakse uusi nimesid;

3) isiku vanemate kohta jäetakse osa andmeid märkimata, ilma et lisatoimetusse oleks paigutatud Perek. s. sead. juhtn. § 62 ettenähtud allkirja;

4) osa ajaarve, eriti isiku vanemate sünniaegade kohta, kirjutatakse kiriku dokumentidest ümberarvamatult uuele kalendrile;

5) omavalitsuste nimetustena märgitakse endiste kogukondade nimetusi;

6) abiellumise aegade ja laste sünniandmete märkimisel ei peeta kinni kronoloogilisest järjekorrast;

7) vanemate lehekülgedel ei tehta laste andmete ridadel märkuste lahtris viiteid, millises köites ja millistel lehekülgedel on lastele avatud erileheküljed;

8) lastele, kes elavad oma vanemate perekonnas, ei ole avatud erilehekülgi, juhul, kui nende vanematel on sündinud lapsi peale 1. apr. 1931 (vt. RT 27 — 1931);

9) jäetakse õiendamata tehtud parandused;

10) iga perekonnanime erikuju kohta, naisikutele ka vallaspõlve perekonnanime

kohta, ei kirjutata välja tähestiku kaarti ja perekonnanime muutmisel parandatakse vana kaart, jättes selle isegi endise tähe alla, ilma et kirjutatakse välja kaarti uuele perekonnanimele;

11) tähestiku kaardid ei ole korraldatud absoluutses tähestikulises järjekorras ja ülearusena peetakse mõnel pool paralleelselt kaartidele veel eri tähestik raamatu kujul;

12) tähestiku kaartidel jäetakse tegemata märkused isiku surma või perekonnanime kirjade mujale üleviimise puhul;

13) lisatoimetused ei ole korraldatud perekonnaregistri lehekülgede järjekorras, vaid juhuslikult, misparast nende käsitlemine väga raskepärane;

14) lisatoimetustes puuduvad kõigi kannete kohta dokumendid või on need juriidiliselt maksvusetud, kandes köstrite, nõukogu esimeeste ja „lugijate“ allkirju. Üks perekonnaseisuametnik oli isegi kuni 1936. a. sügiseni kõik perekonnaregistri lisatoimetustesse kuuluvad dokumendid asjaosalistele tagasi annud, peale selle kui ta oli teinud vajalised kanded perekonnaregistrisse.

Perekonnaregistri pidamisel sisuliste puudustena ilmnevad, et tehtud kanded ei ühti lisatoimetustes olevate dokumentidega ja et osa andmeid, eriti isiku eelmiste abielude ja laste kohta, jäetakse märkimata. Esimene puudus ilmneb peamiselt, nagu sünniaktide juureski, 1926—1929. a. avatud erilehekülgedel, teine puudus aga tuleb mõnes perekonnaseisuametis ette isegi viimastel aastatel. Nii oli üks perekonnaseisuametnik järjekindlalt kõigis perekonnaregistris isiku erileheküljele märkinud ainult nende laste sünnid, mis ta ise oli registreerinud, kuna varemalt sündinud lastest ei olnud seal jälgegi. Väliselt paistis kõik korras olevat, ainult dokumentidega võrdlemine tõi vea ilmsiks. Sellised nähted tulevad vältida. Igaüks võib kujutella tagajärgi, mis võivad tuua mõnele inimesele isegi varanduslikke kaotusi, kui näit. mõnekümne aasta pärast sellise puuduliku erilehekülje põhjal antakse perekonnaseisu tunnistus esitamiseks kohtule pärimise asjas. Oleks vajaline, et perekonnaseisuametnikud vähemalt varemastel aastatel peetud perekonnaseisuraamatuid veel kord üksikasjaliselt läbi vaataksid ja võrdleksid tehtud kandeid lisatoimetustes olevate dokumentidega, parandaksid juhtunud vead ja hangiksid dokumendid, kui need mõnede kannete kohta puuduvad või kui mõned varemuretsetud dokumentidest pole juriidiliselt maksvad.

Perekonnanime ja nime muutmise alal ilmneb puudusi võrdlemisi vähe, vast tänu hr. O. Angelus'e raamatule „Perekonnanime ja nime muutmine“, milles kõik vajalised juhised ülevaatlikult ära toodud. Siiski aga näeme, et mõnel perekonnaseisuametnikul puudub ülevaade perekonnanimedest, mis on kantud kaitseregistrisse või on tunnistatud laialt tarvitusel olevateks. Selle järeldusel ei suuda perekonnaseisuametnik kodanikule tema soovi korral kohe vastata, kas üht või teist perekonnanime saab võtta. Praegu, kus üle viiesaja perekonnanime on juba keelu all, ei saa enam teistsi, kui et perekonnaseisuametnikud valmista endale keeluall olevate perekonnanime tähestik, kuhu tehtagu täiendused uute keelatud nime juurdetulekul. Edasi ilmneb nähe, et mõned perekonnaseisuametnikud ei vii perekonnanime ja nime muutmise toimikuid küllalt kiiresti lõpule, nii tehakse vajalised parandused perekonnaseisu ja vallavalitsuse raamatutes alles mitme kuu pärast. Groteskse näitena olgu siin mainitud ühe perekonnaseisuametniku tegevus: perekonnanime muutmise sooviavaldusi oli talle esitatud üle 30, neist oli 6 kohta tehtud otsused, mis olid aktikaante vahel kõigi sooviavaldustega ja muude kirjadega segi. Kas ka Riigi Teatajas oli kuulutatud, seda kusagilt ei nähtunud. Et otsuse põhjal tulevad teha parandused perekonnaseisu ja vallavalitsuse raamatutes ja et otsuste ärakirjad tulevad saata Kohtuministeeriumile, prefektile, usuühingute perekonnaseisuametnikele jne., seda perekonnaseisuametnik üldse ei teadnud. Kui talt küsiti, kas ta vastavaid juhiseid on lugenud, siis vastas ta otse stoilise rahuga: „Eks neid seadusi ja määrusi ole loetud küll, aga kelle need kõik meeles seisavad.“

Eeltoodud kirjutisest ärgu keegi järeldagu, et asjaajamine on meie vallavalitsustes üldiselt halb. Võime rahuldustundega väita, et enamik vallavalitsusi täidavad neile pandud suuri ja raskeid ülesandeid hästi ja kui selle juures tehakse mõningaid vigu ja ilmneb mõningaid puudusi, mis suuremalt osalt pealegi on vormilist laadi, siis ei ole selles midagi vapustavat. Ütleb ju vanasõnagi: „Kes teeb, see ka eksib.“ Käesolevas kirjutises avaldatud puuduste loetelu on toodud kokkuvõttena mitmekümne vallavalitsuse revideerimisprotokollidest mitmes maakonnas. Ärgu sellest kirjutisest keegi endale loogu väärarvamust, et siin on püütud mõnd vallavalitsust või ta juhte kuidagi halvustada.

Pensionikapitalimaksu arvutamine ja tasumine.

H. Tamvere.

1. oktoobril 1936. aastal kehtima hakanud Pensioni seadus (RT nr. 76 — 1936) toob rea muudatusi seni maksvas korras, paneb vallavalitsustele osa ülesandeid, mida seni täitsid ajutised maavalitsused jne. ja haarab uusi asutusi ja ettevõtteid, kes on kohustatud maksma oma ametnikkude ning teenijate palkadelt pensionikapitalimaksu.

Pensionikapital, mis seisab Sotsiaalministeeriumi valitsemisel, koosneb: riigi eelarvega määratud summadest, pensioniseaduse alusel isikute palgast võetavast pensionikapitalimaksudest, annetustest, kapitali intressidest j. m. summadest.

Pensionikapitalimaksu maksavad Pensioni seaduse § 12 ettenähtud isikud, asutised ja ettevõtted, kelle teenistuses seisavad pensioniõiguslikud isikud. Pensionikapitalimaksu määrab kindlaks Vabariigi Valitsus, silmas pidades pensioniseaduse §§ 12—19 ja 22—24 eeskirju.

Vabariigi Valitsuse otsusega 30. sept. 1936. a. (RT nr. 80 — 1936) on määratud võetava pensionikapitalimaksu suurus 1936/37. a. 1) asutistelt ja ettevõtetelt — 4—6% ja 2) isikutelt — 2% isikute palgast.

Pensionikapitalimaksu tasumisel võetakse aluseks palk, mida saab pensioniõiguslik isik asutiselt või ettevõtetelt, kus ta teenistuses seisab. Kui isik teenib mitmel pensioniõiguslikul teenistuskohal, siis võetakse pensionikapitalimaksu ainult ühe ja nimelt selle kohta järgi, kus ta saab suuremat palka.

Palgaks pensioniseaduse mõttes loetakse tasu rahas ja natuuras ühes alaliste lisatasudega, mida pensioniõiguslik isik saab oma pensioniõigusliku teenistuse eest. Palgaks ei loeta summe, mis määratakse erakorraliste väljaminekute katteks või eritööde tasuks, samuti ka preemiad, tasu puhaskasust, tasu üle normi antud tundide ja ületunnitöö eest, lasteabiraha, teenistusvanusetasu, lisapalka teenitud aastate eest ja eriametite eest juure arvatud lisapalkasid. Näiteks, kui vallasekretär saab eritasusid hoolekandekohtu kirja-toimetamise või tulekindlustusseltsi asjaajamise eest, või volikogu määrab temale lisatasu valla arhiivi kordaseadmiseks, siis sel puhul temal pensionikapitalimaksu nende eritasude pealt tasuda ei tule.

Natuuras antava palga rahaline väärtus määratakse kindlaks iga pensioniõigusliku teenistuskoha jaoks Sotsiaalministri poolt määratud alustel: riigiasutistes ja ettevõtetes

— asjaomase ministri poolt, omavalitsustes — volikogude poolt, teistes asutistes ja ettevõtetes — nende asutise või ettevõtte juhatuse poolt. Naturaaltasu rahalise väärtuse ümberhindamise tõttu muutunud palka, juhul kui naturaaltasu reaalne alus on jäänud endiseks, ei loeta pensioniseaduse mõttes uueks palgaks. Sotsiaalministri 12. det. 1936. a. (RT nr. 102 — 1936) määruse alusel natuuras antavaks palgaks loetakse tasu, mida antakse pidevalt pensioniõiguslikele isikule pensioniõigusliku teenistuse eest asutise või ettevõtte poolt, kes on kohustatud maksma palka varustuse, korteri, kütte, valgustuse, toidu, maa, hoonete või mõnel muul kujul natuuras.

Pensioniõigusliku teenistuskoha natuuras antava palga rahaline väärtus määratakse kindlaks naturaalpalka määramisel. Kui naturaalpalka rahaline väärtus on mõnes asutises kindlaks määramata, siis tuleb see määrata kindlaks. Avaldatud määruse (RT nr. 102 — 1936) järgi pidi naturaalpalka rahaline väärtus kindlaks määratama 15. jaanuariks 1937. a. Samuti tuleb kindlaks määrata nende pensioniõiguslike teenistuskohade naturaalpalka rahaline väärtus, mille järgi võetakse pensionikapitalimaksu Pensioni seaduse IV osa alusel. Kõikide teiste enne 1. oktoobrit 1936. a. olnud pensioniõiguslike teenistuskohade natuuras antud palga rahaline väärtus määratakse kindlaks, kui neil kohtadel teeninud isikud esinevad pensioni või ühekordse toetusraha nõudmisega ja kui pensioni või ühekordse toetusraha väljaarvutamise aluseks tuleb võtta natuuras antud palk.

Natuuras antud palgalt aja eest 1. maist 1931. a. kuni 1. oktoobrini 1936. a. ei tule võtta Pensioni seaduse § 12, p. 2. ettenähtud pensionikapitalimaksu (Pensioniseaduse IV osa). Natuuras antava palga rahaline väärtus määratakse kindlaks Pensioni seaduse § 23. näidatud isikute, asutiste või ettevõtete poolt kohalikkude keskmiste turuhindade järgi.

Korteri, kütte või valgustuse rahaline väärtus määratakse kindlaks keskmiste turuhindade järgi, kuid nii, et see ei ületaks riigiteenijate korteriraha normide määruuses ettenähtud norme: a) kui pensioniõigusliku isiku palk on Kr. 100.— või suurem kuus ja b) kui pensioniõigusliku isiku rahapalk on alla Kr. 100.— kuus, kuid nii, et see ei

ületaks seda korteri, kütte või valgustuse rahalise väärtuse normi, mille ulatuses on lubatud maksta korteri, kütte või valgustuse puudumisel raha riigiteenijale, kes saab palga koos Kr. 100.—. Korteri, kütte ja valgustuse väärtuse hindamisel rakendatakse Vabariigi Valitsuse poolt antud juhtnööre riigimajades riigiteenijate elukorterite üürihinna, kütte ja valgustuse hindamise kohta.

Riigiteenijate korterirahade normide alusel (RT nr. 79 — 1935) maksetakse neile riigiteenijaile, kellele koosseisus on nähtud ette korter, küte ja valgustus, natuuras antava palga asemel vastav tasu rahas alloleva tabeli kohaselt:

Teenistuse asukoht	% riigiteenija palgast		
	Korteri, kütte ja valgustuse asemel	Korteri ning kütte asemel	Ainult korteri asemel
Tallinnas ja Nõmmel Tartu, Viljandi, Pärnu, Rakvere, Võru ja Põlva linnades, samuti ka Harju, Tartu, Viljandi ja Pärnu maakondades ühes alevitega	20	18	15
Teistes linnades ja maakondades ühes alevitega	15	14	12
	13	12	10

Korteriraha normid ümardatakse selliselt, et alla 5 senti jäetakse ära ja 5 senti ning üle selle arvestatakse 10 sendiks.

Palgamaa rahaline väärtus määratakse kindlaks keskmiste tulunormide järgi, mida Tulumaksu seaduse põhjal kohaldatakse põlumajapidamisest saadud tulu kindlaks määramisel.

Kui naturaalpalka asemel maksetakse pidevalt ainult rahatasu, siis loetakse see rahas

antavaks alaliseks lisatasuks, millelt pensionikapitalimaks arvutatakse tasu tegeliku suurus järgi.

Naturaalpalka rahaline väärtus määratakse kindlaks kuu kohta alloleva tabeli kohaselt, näiteks: N. vallaomavalitsuse pensioniõiguslike teenistuskohade naturaalpalka rahalise väärtuse kindlaksmääramise tabel

Järje nr.	Teenistus või töökoha nimetus	Rahapalk	Korteri väärtus	Kütte väärtus	Valgustuse väärtus	Palgamaa väärtus	Naturaalpalka koguväärtus rahas	Kogu palk
1.	sekretär	110.—	10.—	4.—	2.50	6.—	22.50	132.50
2.	abisekretär	60.—	5.—	2.—	2.—	—	9.—	69.—
3.								

Märkus: 1) Käesolevasse tabelisse on võetud ainult lahtrid, millised on vallaomavalitsuse teenistuses olevate ametnike kohta.

2) Sekretäri palgamaa hinne on 18 puhtakasurubla — $(18 \times 4 : 12 = 6)$.

Kui aga natuuras antav palk antakse asutise või ettevõtte poolt võimalust mööda, siis võetakse pensionikapitalimaksu säärastel tasult ainult sel korral, kui isik tegelikult saab seda tasu.

Pensionioigusliku teenistuskoha naturaalpalkalt võetav pensionikapitalimaks kuus ümardatakse, nii et summad 5. sendist kuni 10 sendini loetakse 10. sendiks, kuna summasid 5. sendini ei arvestata. Pensionikapitalimaks arvutatakse pensionioigusliku isiku palgast, s. o. raha + natuura. Pensionioigusliku isiku pensionikapitalimaksu arvab maha isiku palgast asutis või ettevõtte, kelle

teenistuses isik seisab. Kui isikule maksetakse palka mitme asutise või ettevõtte poolt, olgugi ühe palgamaksja kaudu, siis arvab iga asutis või ettevõtte pensionikapitalimaksu maha tema poolt maksetavast palgaosast. Erandina arvab Haridusministeerium maha avaliku õppeasutise õppejõu täielikult võetava pensionikapitalimaksu õppejõule riigi poolt maksetavast palgast või palgaosast.

Pensionikapitalimaks arvestatakse maha isikule palga maksmisel palgalehe järgi. Palgalehed peavad sisaldama andmeid iga palgasaaja palga kohta üksikult ja kogu palgalehe järgi maha arvatud pensionikapitalimaksu summade kohta. Soovitav oleks palgaleht koostada järgmiste lahtritena: 1) palgasaaja ametinimetus, 2) palgasaaja perekonna- ja eesnimi, 3) rahapalk kuus, 4) palk natuuras kuus, 5) kinnipeetud pensionikapitalimaks, 6) väljamakstud summa

ja 7) raha vastuvõtja allkiri. Nimetatud lahtrid annavad kokkuvõtte vertikaalsihis. Pensionikapitalimaks arvestatakse maha täiest palgast enne igasuguseid muid maharvamisi neist palkadest. Pensioniõigusliku isiku haiguse korral, kui palk maksetakse osaliselt, arvestatakse pensionikapitalimaks haigusele eelneva kalendrikuu tähtpäevast. Kui isiku palgamäär on haiguse ajal muutunud, arvestatakse pensionikapitalimaks uue palgamäära täiest palgast.

Kui isik, kes oli palgatud juhuslikule tööle (Pens. sead. § 3), töötab asutises või ettevõttes vahetpidamata üle kolme kuu, siis hakatakse selle isiku palgast maha arvama pensionikapitalimaksu neljandal kuul, kusjuures peetakse kinni ka maks eelneva kolme kuu eest. Maks eelneva kolme kuu eest peetakse kinni kahe järgmise kuu jooksul võrdsetes osades. Kui aga isik lahkub töölt varem, peetakse võlgnev maks kinni täies ulatuses isiku palga lõpparvest. Juhul, kui ei ole võimalik lõpparvest kinni pidada kogu võlgnevat maksumat, kantakse võlgnev maks töötamislehte. Isiku uuesti pensioniõiguslikku teenistusse astumisel peab asutis ehk ettevõtte, kelle teenistusse isik astub, töötamislehe andmete alusel võlgneva pensioni kapitalimaksu isiku palgast kinni.

Palgalt või palga osalt, milline maksetakse isikule aja eest pärast pensioniõiguslikust teenistusest vabanemist, — pensionikapitalimaksu ei võeta. Samuti ei võeta pensionikapitalimaksu palgalt või palga osalt, milline maksetakse pensioniõiguslikus teenistuses surnud isiku perekonnale.

Pensioniseaduse § 12, p. 2. ettenähtud pensionikapitalimaksu natuuras antavalt palgalt või palga osalt ei võeta, kui isiku rahapalk on alla 20. krooni kuus.

Pensioniõiguslikult isikult võetav pensionikapitalimaks ümardatakse nii, et summad 5 kuni 10 sendini arvestatakse 10 sendiks, kuna summad alla 5 sendi arvesse ei võeta. Asutise või ettevõtte poolt maksetav pensionikapitalimaks arvestatakse ja ümardatakse palgalehe järgi maksetava palga kogusumma alusel.

Palgast kinnipeetud pensioniõiguslike isikute, asutiste ja ettevõtete pensionikapi-

talimaksud kalendrikuu palkadelt tasutakse järgneva kuu 15 päevaks Eesti Panka või tema osakonda Sotsiaalministeeriumi pensionikapitali jooksvale arvele. Pensionikapitali valitsemine on korraldatud Sotsiaalministeeriumis teatud pensioniõiguslike isikute liikide järgi, milliseid on arvult kuus, s. o. A, B, C, D, E ja F liigid. Pensioniõiguslike isikute liigi alla kuuluvus on avaldatud Sotsiaalministeeriumi määru- — RT nr. 92 — 1936. a.

Pensionikapitali kasuks laekuvad pensionikapitalimaksud kantakse selle liigi arvele, millises liigis on loendatud pensioniõiguslik isik, kes tasub või kelle arvel tasutakse pensionikapitalimaksu.

Tähtajaks tasumata pensionikapitalimaks loetakse võlaks, millelt arvatakse viivitusraha 1% kuus, lugedes alanud kuud terveks.

Pensionikapitalimaksud ja viivitusrahad maksetakse Eesti Panka või tema osakonda erilise sissemaksu lehega, mille vorm on avaldatud Sotsiaalministri määruse juures RT nr. 92 — 1936. a. Sissemaksu lehed kannavad selle liigi literat, millisesse kuulub tehtav sissemaks, ja sissemaksu leht on iga liigi jaoks eri värvi. Vallavalitsustel on tegemist ainult kahte värvi sissemaksu lehtedega; need on: liik B sinised — õppejõud, ning liik C oranžid — omavalitsuse ametnikud ja teenijad.

Pensionikapitali sissemaksulehed täidetakse ja esitatakse panka kolmes eksemplaris, millest üks antakse kviteeritult maksjale tagasi, teine jääb panka, kuna kolmas saadetakse panga poolt ühes möödunud kalendrikuu sissemaksude kokkuvõtetega Sotsiaalministeeriumile.

Siinkohal juhitakse vallavalitsuste tähelepanu sellele, et maksva Pensioniseaduse alusel (Sotsiaalministri määruse § 10 RT 92 — 1936) ei tule vallavalitsustel enam kinni pidada õppejõudude palgast vallaomavalitsuse poolt maksetavast palgaosast (10%) 2% pensionikapitalimaksu, vaid selle arvab maha juba Haridusministeerium avaliku õppejõu täielt rahapalgalt. Küll on aga vald kohustatud tasuma õppejõu pensionikapitalimaksuks 4% õppejõu naturaalpalgast.

Õpilaste toitlustamine koolides vajab hädapärast ümberkorraldamist.

H. Summer.

Õpilaste toitlustamine on meie koolides väga algelises seisukorras. Enamalt jaolt tulevad õpilased hommikuti kooli pea söömata või koguni vähese söögiga. Varajasel hommikutunnil ei ole lastel veel head isu. Koolis viibivad lapsed kuue tunni ümber. Selle aja jooksul saavad nad süüa ainult kodunt kaasa võetud võileibu ja sinna juure ka vahel teed, kui viimast antakse koolis.

Kahjuks peame tunnistama, et õpilaste toitlustamise küsimuses ei ole jõutud palju edasi. Näib nagu hoolitaks sellest hoopis vähem kui asi seda tõesti väärrib. Tee ja saia müümine jäetakse harilikult kooliteenija hooleks, kes seda teeb oma hariliku töö kõrval. Kogu see korraldus kannab juhuslikku iseloomu, rääkimata sellest, et kooliteenijal puuduvad oskused toitlustamise alal.

Ometi on õpilaste toitlustamisel väga suur tähtsus. Klaas teed ja tükk saia ei ole sugugi niisugune toit, mis hoiaks kasvava organismi terve ja töövõimsa. On ülekohtune lasta õpilastel töötada poolnäljas. Kindlasti ei ole niisugune töö viljakas. Korralik, eriti soe toit, annab õpilastele hea meeleolu tööks, ja nad ei rutta koolist koju nõnda suure innuga. Kui õpilaste eest koolis hästi hoolitsetakse, siis viibivad nad seal hea meelega ja võtavad osa õppetundidele järgnevatest ringide tööst, nagu neid koolides mitmesuguste nimede all leidub.

Ruumide küsimus ei peaks tekitama asja korraldamisel erilisi raskusi. Koolis leidub ikka mõni ruum, kus võib valmistada lihtsat toitu. Pliit ja mõned tarvilikud riistad võimaldavad anda õpilastele igapäev üht sooja lihtsat toitu. Peale selle peaks olema koolis saadaval odava hinnaga ka piim.

Palju tähtsam on küsimus, kes peaks toitlustama lapsi. Kuid ka toitlustajaid leidub enam kui külluses. Meil on palju majapidamiskoolide lõpetajaid, kel ei ole midagi elus ette võtta. Nad on saanud hea ettevalmistuse. Nende õpetamiseks ja kasvatamiseks on riik ja omavalitsused kulutanud suuri summe. On täiesti ülekohtune lasta neid töötada teistel aladel, kuid veel halvem on seisukord, kui nad peavad olema

töötä. Kooliteenijail on täita oma ülesanded. Nendest ülesannetest peaks neile jätkuma, sest nende arvu võib tööle vastavalt reguleerida. Maakoolides aga, kus on ainult üks teenija ja seegi töötab osalise tööjõuga, tuleb ühendada toitlustaja koht kooliteenija kohaga. Selle tagajärjel võib tõusta ka puhtus koolis paremale järjele, sest erilise ettevalmistusega isikult võib ka puhuse ja korra suhtes palju enam nõuda. Niisugune majapidamiskooli haridusega isik oleks koolis tarvilik abiline õppejõududele. Ta võiks näidata häid ja odavaid toitlustamise viise. Ka meie vennasrahvas Soomes on teinud õige toitlusküsimuse koolis tähtsaks asjaks. Koolist tahetakse saata välja noorsugu õigete harjumuste ja tervishoidlikkude nõuetele vastavate eluviisidega. See on aga suureks võiduks haridustele.

Suuremates koolides on ka ilma kooliteenija palgata rahuldav tasu toitlustajale kindlustatud. Suuremas koolis õpib ligikaudu 100—200 õpilast, või isegi rohkem. Kui iga õpilane tarvitab koolis toitu 10 sendi eest päevas, siis on läbikäik 10—20 krooni. Sellest sissetulekust ei ole raske määrata väikest osa toiduvalmistajale tasuks. See ei tõstaks toidu hinda kuigi palju.

Senini ei ole koolivalitsused ega HM teinud kooliteenijate ja toitlustajate ametisse määramise suhtes mingisuguseid erilisi korraldusi. Isegi internaatidega koolidesse võetakse toitlustajateks isikuid ametisse, kes ei ole saanud vastavat ettevalmistust. Kooliteenijate ja toitlustajate ametisse võtmise on senini otsustanud koolijuhatajad ja kooliülalpidajad. Ei oleks aga üleaarne ka siin asja huvides panna maksma määrused õpilaste toitlustamise ja teenijate oskuste kohta. Ka teenijad võivad koolides oma kasvatavat mõju avaldada. Sageli on neil õieti suur tähtsus koolielus. Kindlasti aga paraneksid koolide sanitaarolud. Ka küttes võiks loota kokkuhoidu, sest vastava ettevalmistusega isik võib saada vähema kuluga suuremaid tagajärgi. Õpilaste töövõime peaks samuti tõusma, kuni korralikud elutingimused energiat suurel määral tõstavad.

Kool muutuks nii õpilastele armsaks kodus, kus nad rõõmuga viibivad.

Vastutav toimetaja: A. Loorits. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Trükikoda J. Roosileht ja Ko. Tallinnas, Lühike jalg 4.